

АНДРЕ КАРНЕЙРО В ТЪМНИНАТА

Превод от португалски: Мария Раева, 1991

chitanka.info

Владаш последен обърна внимание на това странно явление. Беше самотен разсеян човек, но не беше лишен от здрав разум. Едва на втория ден, когато вече всички говореха, че дневната светлина е станала по-слаба, а и изкуственото осветление е загубило предишния си блясък, констатира, че е точно така. Някаква старица крещеше до бога, че настъпва краят на света. Хората се събираха на групи и обсъждаха този феномен; обясняваха си го, като прибъгваха до метафизиката, подкрепяйки я някъде с научни изводи, впрочем измъкнати направо от вестниците. Той както винаги тръгна за работа. Шефът му, обикновено недостижим, седеше до прозореца и разговаряше с някакъв познат. Повечето колеги този ден не бяха дошли в кантората. Огромната зала блестеше с празните си места, което още по-силно подчертаваше необичайността на ситуацията.

Учените, които проучваха проблема за времето, първи започнаха наблюдения върху явлениято. Светлината ставаше все по-слаба, зданията и всички предмети потъваха в постепенно разширяващия се мрак. В началото бе изказана хипотеза, че се касае за необяснима оптична измама, но беше отхвърлена, тъй като електрическата светлина също губеше яркостта си. Жените казваха, че не е възможно дори да се свари една супа, защото водата не завира и месото и зеленчуците си остават твърди. Владаш се приближи до шефа си, който в момента цитираше някакви мнения, предадени по радиото. Бяха неопределени и взаимно се изключваха. Хората, все по-напрегнати, изпадаха в паника, автобусните спирки и гарите бяха задръстени от тълпи — всеки бягаше, макар че не можеше да обясни накъде.

В „новини от последния час“ информираха, че сенките се разширяват и стават все по-дълбоки. Някой драсна кибритена клечка и скоро навсякъде започнаха да правят такива опити. Включиха се електрически фенерчета, запалени бяха факли и бяха поставени по ъглите на улиците. Пламъчетата ставаха все по-анемични и крушките също не светеха както преди. Така че не можеше да е нито масова халюцинация, нито епидемично очно заболяване. Дланите се доближаваха до пламъци, които не пареха. Хората започваха да изпитват страх — той обаче не обхвана Владаш. Настъпи всеобщо оживление, спореше се само по този въпрос — това важно за цялото общество събитие стана причина хората да се сблизят и да се откъснат

от обикновените си проблеми. Владаш се върна вкъщи след шестнайсет часа. Електрическото осветление вече беше включено. Но не беше станало по-светло — наоколо грееха само червени кълба, като светлините на светофарите, които предупреждаваха за опасност. В бара, където обикновено се хранеше, му поднесоха, както забеляза, недопечени сандвичи. Притежателят на заведението и единственият келнер излязоха, щом приключи с яденето.

Владаш безпрепятствено стигна до жилището си — обикновено се връщаше късно и нямаше навик да пали осветлението на стълбите. Асансьорът не работеше, така че изкачи стъпалата до третия етаж. Включи с пълна сила радиото, което работеше с батерии, и залепи ухо: долови лек шепот, но не беше сигурен дали е гласът на говорителя или смущение. Седна на ръба на леглото с потискащото чувство на самота. Отвори прозореца и го зарадва вида на милиони червени точки, които определяха прозорците на небостъргачите, чиито силуети бяха устремени нагоре към беззвездното небе. Пипнешком потърси в шкафа свещ и я запали. Не усети топлината на малкото пламъче, в бледното мъждукане на което едва можа да види стрелките на часовника. Почувства се зле и го обхвана още по-голяма тъга — може би защото по улицата нямаше движение. Не се чуваше никаква кола, затова пък отекваха някъде отдалеч викове — може би крещяха хора, блуждаещи из града, бащи, които се връщаха пеша по домовете си. Ако не беше бледият пламък на свещта, щеше да повярва, че електроцентралата е прекъснала за кратко тока. Отвори хладилника и пийна малко мляко. Ледът се отчупваше с леко пукане, агрегатът не работеше. Не можеше да пусне и водата в тоалетната — още малко и резервоарът в цялата сграда щеше да се изпразни. Запуши с тапа ваната и я напълни догоре с вода. Намери джобното фенерче и в анемичната му светлина започна трескаво да претърсва малкото си жилище. На кухненската маса нареди пакетите с мляко на прах и захар. Имаше още бисквити и кутия бонбони. Друго е, когато имаш семейство. Винаги е по-лесно да получиш помощ. А самотният човек трябва да се подготви за най-лошото. Затвори прозореца, по навик загаси лампата и легна. Студена тръпка прониза тялото му: едва сега схвана опасността на положението. През цялата история на Земята никога не е паднал такъв мрак. Не само слънцето угасваше, но преставаше да действа всичко, което дава топлина и светлина: спираха централи и машини. Нямаше

огън, химическите вещества губеха свойствата си, ударът между два камъка не пускаше искра, изгаснали бяха дори жалките пламъчета на блуждаещите огънове.

Спа много неспокойно, будейки се от кошмари и заспивайки отново. От съседния апартамент се чуваше гласа на дете, което молеше майка си да светне лампата. Скочи изведнъж. С джобното фенерче, което беше оставил до себе си, видя, че е осем часът. От леглото изтича до прозореца. Мракът беше абсолютен. На изток в небето грееше кръгло червено слънце, като че гледано през опушено стъкло. По улицата се промъкваха разкривени човешки силуети. Владаш се уми с много труд, отиде в кухнята, хапна няколко бисквити с кондензирано мляко. По силата на навика помисли да тръгне за работа. В този момент осъзна, че дори не знае как би стигнал дотам. Спомни си колко го беше страх, когато веднъж като малък го бяха затворили в гардероба. Тогава не му стигаше въздух, а тъмнината го парализираше. Приблужи се до прозореца и пое дълбоко въздух. На черния фон на небето се отразяваше червеният диск на слънцето. Започва хладно да анализира положението. Първоначално учените изказаха няколко хипотези. Тогава още работеха и радиото, и печатниците, и високоговорителите по улиците, така че новините и откритията на учените стигаха до обществеността. Дали правителството е взело мерки за защита на страната? С какво трябваше да се обясни явлението изчезване на слънчевите лъчи при запазване на температурата на въздуха? Вероятно причината е разпространението на някакъв невидим газ с непознат състав, с неизвестен произход. Владаш не можеше да концентрира мисълта си. Мракът предизвикваше у него желание да открие някакво безопасно място за себе си.

Имаше омъжена сестра, която живееше през три улици. Нуждата да поговори с някого го караше да излезе. Сложи в джоба си фенерчето, въпреки че повече не можеше да му бъде полезно. Заклучи вратата и тръгна към стълбището, като се опираше с рамо о стената. Точно до него се отвори врата и чу някакъв мъжки глас, в който долови нотка на надежда.

Кой е там?

— Аз съм. Владаш от номер 312 — отговори той.

Знаеше, че е несимпатичният съсед, който имаше жена и две деца.

— Много ви моля — каза съседът, — бъдете така любезен да кажете на жена ми, че скоро ще стане светло. От вчера плаче и децата се страхуват.

Владаш тръгна пипнешком към тях. Струваше му се, че жената е застанала до мъжа си. Опита се да се усмихне, въпреки че и така никой не можеше да го забележи.

— Не се тревожете. Наистина е тъмно, но слънцето все още се вижда. Няма причина за опасения, скоро всичко ще свърши.

— Чу ли? — се обади мъжът — това е само тъмнина, никому нищо няма да се случи, трябва да се успокоиш поне заради децата.

Той постоя един момент, след което каза набързо:

— Сега трябва да изляза, но ако нещо ви е нужно...

На стълбите не се виждаше нищо. Владаш слезе, като се държеше за перилата. От вратите на различните апартаменти до него достигаха откъслечни фрази. Може би липсата на светлина караше хората да повишават глас, докато говорят, а може би звуците изглеждаха по-силни в толкова необикновената тишина.

Излезе на улицата. Слънцето беше високо, но не даваше светлина, както луната в последната си четвърт. От време на време срещаше някакви хора. Всички говореха много високо. Някои се спъваха по неравните тротоари. Владаш вървеше към къщата на сестра си, като възстановяваше в паметта си пътя. Червеникавата светлинка изчезваше в сянката на сградите. Движеше се покрай стените, за да избегне сблъсъка с някой отсреща. Трябваше да е изминал вече половината път. Спря да си поеме дъх. Дишаше тежко, мускулите му бяха напрегнати и се чувстваше много уморен. Единствен ориентир му беше слънчевото петно, което ставаше все по-бледо и по-бледо. В един момент му се стори, че другите виждат по-добре от него, докато изведнъж отвсякъде се нададоха викове. Владаш се обърна: червеният диск на слънцето премигна и изчезна. Стана съвсем тъмно. Владаш извади кибрита и внимателно прокара една клечка по ръба на кутията. Чу характерното щракване, но пламък нямаше. Долепи фенерчето до окото си и пак нищо. Стисна няколко пъти клепачи и видя светли петна. Какво да прави? Ако продължи да стои така, заслушан в плача на уплашените деца и виковете на изпадналите в истерия хора, които бяха престанали да се владеят, ще е готов сам да направи нещо необмислено. Тъмнината беше абсолютна. Лишен от вида на едва

очертаващите се силуети на сградите, загуби ориентация. Опита се да си припомни пътя. Не му беше възможно да стигне дотам. Може би трябваше да открие как да стигне до вкъщи. Колко ли можеше да е часът? Залепи часовника до ухото си. Не успя да повдигне с нокът стъклото — искаше да опипа стрелките. Уловен с дясната ръка за стената и ръба на някаква врата, той се обърна и тръгна, влачейки крака по тротоара. Познаваше тази част от пътя, ръцете му различаваха входове и витрини на магазини. Потеше се и трепереше, концентрирайки всичките си усилия, за да намери пътя за дома. Докато се въртеше на някакво кръстовище, чу несвързаните думи на мъж, който идваше насреща му. Може би пиан, той го хвана, крещейки с всички сили. Владаш се блъскаше и се опитваше да се освободи от обятията му, накрая загуби търпение и сам започна да вика още по-силно от него. Успя с отчаян жест да го стисне за гърлото и да го блъсне назад. Човекът падна и започна да стене. Изопнал ръце напред в отбранителна поза, Владаш се отмести няколко стъпки, като се опитваше да познае най-близките заобикалящи го предмети. Пияницата плачеше и скимтеше, като че ли го болеше нещо. Владаш искаше да му се обади, да му помогне, но боричкането преди малко беше отнело силите му. Накрая се отказа и се отдалечи, като остави зад гърба си плачещия човек. Някъде веднъж-дваж се разнесе трясък на разбивани врати, от зданията и жилищата се чуваха викове и шумове, лишени от естествената си преграда, върху която се наслаждаваше звукът на движещи се коли, на пеещи радиоапарати и други отзвуци на града. В тъмнината Владаш се добра до къщи. Ръцете му пълзяха по стените на сградите и техните врати, откривайки познати детайли. Зарадван, че най-после експедицията му е приключила, притъпи бдителността си и още на първото стъпало се спъна и падна. Чу нечий глас:

— Кой е там?

— Аз съм, Владаш, от третия етаж.

Различи още един глас:

— Навън ли излизахте? Навсякъде ли е така?

— Навсякъде. Навсякъде е така.

Възцари се тишина и тогава пипнешком започна да се изкачва. Най-после се прибираше у дома, познаваше го, знаеше мястото на мебелите и различните предмети, които му бяха близки. Можеше да ги докосва и да бди над тях, докато приключи този кошмар. Отвори

внимателно вратата, след което се тръшна на леглото. Отдихът беше приятен, но трая кратко. Не можеше нито да овладее треперенето на тялото си, нито да успокои мисълта си.

Влезе в кухнята и най-после успя с помощта на ножа да повдигне стъклото на часовника си. Опипа стрелките. Беше единайсет или дванайсет часът. Не чувстваше глад, но отвори хладилника и изяде сандвича, който му беше останал от вечерта. От камерата течеше вода. Ледът се беше стопил напълно. Бавно разбърка сухото мляко с вода и го изпи. Върна се в стаята и отново легна. Чу чукане. Сърцето му заудря силно. Извика да почакаат и преди да е стигнал до вратата, попита кой е. От отговора стана ясно, че е съседът, с когото беше говорил, преди да излезе. Молеше за вода за децата. Владаш му отговори, че ваната му е пълна, и тръгна с него да му помогне да доведе жена си и децата. Значи неговата предвидливост можеше да послужи на някого. Всички се хванаха за ръце и в индийска нишка преминаха коридора. Децата се успокоиха и дори жената престана да плаче и повтаряше „благодаря, много благодаря“.

Владаш ги заведе в кухнята и ги сложи да седнат по столовете. Малките обвиха ръце около майчиния врат. Намери каната, но счупи една чаша, напипа металния чайник, напълни го с вода от ваната и го сложи на масата. Пъхаше чашите с вода в ръцете, които се протягаха към него, водата плисваше, когато не можеше да улучи положението на отворените длани. Помисли си, че ще е добре да ги почерпи с нещо за хапване, момченцето беше казало, че е гладно. Тръгна да търси по-голям пакет със сухо мляко и започна внимателно да приготвя напитката. На глас обясняваше, че ето сега отваря пакета, високо броеше лъжичките прах и съобщаваше, че сега го разбърква с водата. Всички му отговаряха с оживление, предупреждаваха го да внимава да не го удари нещо и хвалеха сръчността му. Това продължи повече от час. Радваше го съзнанието, че е станал нужен на някого.

Когато се пошегува, едно от децата се разсмя. Чу смях за пръв път, откакто беше започнало да притъмнява, и повярва, че всичко ще свърши добре. Опитваше се да намери аргументи и обясни, че тази странна сянка ще се запази само известно време, а когато се оплиташе в изводите си и твърдеше точно обратното, съседът и семейството му идваха на помощ, подкрепяйки точно онова заключение, което

смяташе за погрешно. Изглеждаше така, като че ли притежава някаква тайна сила и от него зависи дали всичко отново ще стане нормално.

Целия следобед прекараха в неговото жилище, опитвайки се да поддържат разговора, въпреки че всъщност нямаха какво да си кажат: старяха се, застанали до прозореца, да забележат някаква по-светла точка, понякога виждаха нещо и радостно викаха, но скоро разбираха грешката си — било е кратко проблясване, което моментално изчезва. Владаш се превърна в най-важния човек в семейството. Даваше им да ядат, развеждаше ги из малкото си владение, където намираще всички предмети „със затворени очи“. Бяха заети целия следобяд, без да правят нищо, посвещавайки много време на изпълняването на най-прости действия: вдигане на предмет, който току-що е паднал, и, естествено, не можеше да се види, преместване на стола.

Беше девет или десет часът вечерта, когато Владаш помогна на съседите да сложат децата да спят. Държаха се така, сякаш са изгорели бушоните в апартамента: смееха се и подскачаха в тъмнината, докато други някъде в черната нощ страдаха болни, лишени от лекарска помощ, гладни и жадни. На улицата отчаяни бащи молеха за храна. Владаш затвори прозореца, за да не чува тези вопли. Запасите, които имаше вкъщи, можеха да стигнат на петимата за ден или два. Съседът го помоли да прекара нощта у тях — децата ще се чувстват по-спокойни. Съгласи се. Върна се вкъщи, уми се и си облече нова пижама, макар че знаеше, че никой няма да го види. Заклучи вратата, да не би някой да се опита да влезе. Стана му много приятно, когато влезе и децата започнаха да крещат от радост.

— Мамо! Чичо Владаш дойде!

Трогна се. В тъмнината не се налагаше да го крие. Зрителната памет не е добра. Владаш едва си спомняше как изглеждат неговите нови приятели, които всъщност почти не беше забелязвал при всекидневните им срещи. Заведоха го при огромен диван в другата част на салона. Легнали в леглата си, разговаряха само за да усещат взаимното си присъствие. Накрая заспаха, впити във възглавниците като корабокрушенци, които, хванали се за плаваща дъска, още чуват наоколо си виковете за помощ, но не са в състояние да я дадат. От прозореца нахлуваха гласовете на улицата. Понякога се чуваше: „Хора, помогнете, нямаме какво да ядем!“ Владаш се мъчеше да не мисли за това, което чува. Скриваше глава под възглавницата и си повтаряше, че

не е в състояние да направи нищо. Сънуваха утрешния ден: утринно синьо небе, слънчеви лъчи, заливащи стаята, всички цветове на света в очите. Владаш седна на дивана, а съседът прошепна:

— Господин Владаш, не спите ли?

Беше оставил ножа на стола, за да може да отвори часовника. Беше придобил сръчност. Успя за секунди да повдигне стъклото. Часът беше около осем. Другите също се раздвижиха. Владаш донесе кофа вода и започна сутрешното миене — много сложна работа. В това време приготвяше млякото, пълнеше чашите, разделяше по равно сухите бисквити. И всички отново си подадоха ръце и в гъши строй потеглиха след него към кухнята, за да изядат студената закуска. Децата се блъскаха в мебелите, губеха се из малкия салон, а майка им тревожно ги викаше. Когато седяха по столовете, не знаеха какво да правят. Чашите останаха неизмити, за да се пести вода.

Измисляше, теории и хипотези, на които се опитваше да даде научна основа. Известно време се примиряваха с настъпилите трудности, защото все още хранеха надежда, че всичко ще стъпи на нормалните релси. Владаш заяви без заобикалки, че това положение може да продължи по-дълго. Жената отново започна да плаче и не беше лесно да я успокоят. Децата задаваха въпроси, на които никой не можеше да намери отговор. Владаш опипваше час по час стрелките, без да знае какво да прави. Много искаше да направи нещо, затова стана и съобщи, че ще излезе да види какво става навън.

Когато стигна до стълбите, намали крачка. Усещаше под краката си някакви предмети, които не можеше да разпознае. Прилепи се до стената и мина през главния вход. Напрегна слух. Духаше студен вятър и разнасяше парчета хартия, които меко го удряха. Владаш си спомни експедициите си в хациендата на дядо си. Тогава заставаше под рамката на вратата и се вслушваше в шепота на листата на разлюлените дървета; вятърът донасяше и откъслечни разговори от къщите от другата страна на котловината. Застана неподвижен в очакване. След малко с провлечена стъпка измина няколко метра. Търсеше със слуха си признаци на живот в измъчения град. Очите отворени или затворени неизменно виждаха мрака на бездънен кладенец. Колко ужасно беше да стоиш и да не очакваш нищо. И тогава от забравения детски свят изпълзяха и го наобиколиха страшилища.

Владаш хукна към къщи. Почти тичешком, като раздираше кожата на дланите си о стените и се препъваше по стъпалата, сподирян от уплашени гласове: „Кой е там? Кой си ти?“ Отговаряше и се катереше нагоре, вземайки по две стъпала, докато най-последно се озова сред приятелите си. Като се блъскаха един в друг, те бързаха насреща му и питаха тревожно дали не се е наранил и какво се е случило. Седна и въздъхна с облекчение. Разсмя се, след което си призна, че се е уплашил и е побягнал нагоре. Навън е същото, каквото тук. Затвориха се и прекараха така деня, ако можеше да се използва думата „ден“. В тъмнината всяко нещо трябваше да се върши бавно и внимателно, така че бяха заети, което ги откъсваше от размислите. Разговаряха през всичкото време, казваха кой какво прави в момента и описваха с подробности всяко свое движение. От време на време думите, които ги свързваха, се късаха. Въпреки че не съзнаваха, всички едновременно вдигаха глави и затаяваха дъх в очакване на чудото, което обаче не настъпваше. Свършиха се скъпернически подаваните бонбони. Имаше още сухо мляко и малко бисквити; но ако скоро не светне, лесно можеше да си представи какво ще стане. Часовете се нижеха. Отново си легнаха да се борят за сън и в очакване на светло утро, нахлуващо през прозореца в стаята. Но отново се събудиха, както предишната сутрин, с очи, впити в мрака. Драскаха кибритени клечки, но дори и да се появеше огън, той беше студен, а пламъкът — невидим. Освен това храната свърши. Владаш раздели остатъка от млякото и бисквитите между всички. Залепиха се за прозореца в очакване на светлина. Черната стена сякаш залепна за лицата им. Имаха още доста вода, но храна липсваше. Зданието, в което живееха, беше на десет етажа. Владаш каза тихо, че може би е добре да се отиде най-горе и да се види отвисоко дали не се вижда нещо в далечината. Напусна ги и започна да се изкачва нагоре по стълбите. От апартаментите тревожни гласове питаха: „Кой е там? Кой идва?“ Казваше името си, макар да знаеше, че малцина го познават. Питаха какво иска, а на шестия етаж чу: „Можете да продължите, ако искате, но е само губене на време. Бях там преди малко. Никъде нищо не се вижда.“

Владаш набра смелост:

— Храната ми свърши, а съм със семейство с две деца, не бихте ли могли да намерите нещо за нас?

Гласът отвърна:

— Запасите ни са само за днес. За съжаление не можем да ви помогнем.

Постоя малко и реши да се върне. Дали да каже истината на приятелите си?

Когато го обсипаха с въпроси, излъга:

— Не стигнах най-горе, но срещнах един, който бил там преди малко. Каза, че много далеч нещо се забелязва, но не можа да обясни какво.

Набраха кураж. Започна да ги убеждава, че ще е най-добре да вземе една чанта и да се опита да стигне до магазина за хранителни стоки, който е на стотина метра от тях.

Не знаеше какво го чака там, навън. Тъмнината беше заличила всякаква разлика между хората. Парите не служеха за нищо, както и документите. Нямаше полиция, правителство, право. Гласът беше всичко — защото зад него стоеше човек с протегнати ръце, които можеха да дадат или... да вземат. Владаш се движеше покрай стената, мозъкът му помагаше да види регистрираните някога подробности. Бавно се доближаваше до магазина. Въпреки че намираше оправдание за постъпката си, се разтрепера при мисълта за кражбата, уплашен, като че ли някой можеше да го види. Дланите, сантиметър по сантиметър шестваха по стената, докато попаднаха на вълнистата повърхност на рулетката на магазина.

Това беше единственият магазин за хранителни стоки в района. Спря се и започна да се ослушва. Отзвучите, които стигаха до него, асоциираше с приглушения шепот зад затворените врати на болнична стая. Наведе се, търсейки дръжката, но ръцете му не попадаха на нищо, което да им оказва съпротива. Вратата беше открехната, така че не налагаше да използва сила. Наведе се още веднъж и се шмугна вътре. От дясната страна трябваше да се намират рафтовете с консерви и захарни изделия. Закачи се за гондолата. Не можа да сподави вика си и замръзна неподвижно на мястото си в очакване. Никой не отвърна, не чу и никакъв друг шум. Покатери се на стелажа, промъкна се от другата страна и пипнешком стигна до дъното на магазина. Пресегна се към един рафт, провери кашона. Нищо. Нямаше абсолютно нищо. Сигурно всичко е продадено, преди да настъпи пълният мрак. Вдигна ръце още по-нагоре и зарови нетърпеливо. Нищо, и пак нищо. Поднови търсенето си, вече без да мисли дали вдига шум. Ръцете му

станаха сухи от праха. Навеждаше се и се изправяше, забравил предпазливостта, размахваше ръце във всички посоки, проверявайки отново и отново всички ъгли, удряше се в стените. Сякаш се бореше с някого за нещо, което тук липсваше. Няколко пъти се връща на мястото, откъдето беше тръгнал. Нямаше нищо. Никъде, в никое кътче на магазина. Спря се и скоро отново поиска да прерови всичко, въпреки че знаеше, че няма да намери нищо. Бил е наивник да смята, че ще донесе храна. Онези, които не са имали запаси, са се ориентирали преди него, че магазинът може да бъде единственото спасение.

Владаш седна на една празна каса и даде воля на сълзите си. Глупак е бил, щом се е надявал да намери нещо в магазина. Обирът вероятно е започнал още вчера, когато всички крещяха толкова силно и вдигаха неимоверен шум. Откъде ще намери сега храна за онези там? Почувства се безпомощен и смешен, като си спомнеше колко сигурен и спокоен беше в началото, когато си играеше да поднася вода и да приготвя мляко. И за колко кратко време се превърна в нищо. Какво изобщо можеше да направи? Да се върне победен или да тръгне да търси друг магазин? Дори не се сещаше къде би могло да има други магазини. А ако успее да стигне до тях, откъде може да бъде сигурен, че ще намери в тях нещо? Излезе на улицата, ръцете го боляха, усещаше нарастващото отчаяние, но знаеше и колко опасно е да му се подчини сега. Беше сам в свят, ограничен в радиус една протегната ръка.

Реши все пак да се върне вкъщи, при своите невидими приятели — сега вече правеше широки крачки и бързаше. Внезапно спря, търсейки с длани някакъв познат детайл. Не познаваше нищо. Беше се объркал. Не знаеше къде се намира, не знаеше как ще открие пътя към дома. Седна на бордюра, усещаше кръвта си да пулсира в слепоочията. Скочи изведнъж с чувството, че се дави и извика:

— Извинете, изгубих пътя, моля ви, кажете ми как се казва тази улица?!

Извика още веднъж, и отново, все по-силно, но не чу отговор. Тишината сякаш ставаше по-дълбока. Изплашен, започна да къльне и да умолява някой да му помогне, да му каже на коя улица е. Но защо трябваше да се смият над него? Самият той от прозореца си неведнъж беше чувал отчаяните викове на хора, които бяха загубили пътя си —

тогава страхът му шушнеше, че тези молещи за помощ могат да нападнат жилището му. Започна да тича, без да се интересува вече за къде бърза и призоваваше за милост, обяснявайки, че живота на четири души зависи от неговото завръщане вкъщи. Вече не се подпираше по стените, вървеше бързо ту в една, ту в друга посока с походката на пияница, просейки информация и малко храна. Не знаеше колко далеч е оставил улицата, на която живее, надяваше се изведнъж да я намери.

— Казвам се Владаш, живея на номер 215, много ви моля, помогнете ми!

От тъмнината до него достигаха различни гласове, не беше възможно никой да не го е чул. Молеше се и плачеше, без да изпитва срам, сякаш в мрака се беше превърнал отново в безпомощно дете. Колко ли време беше минало? Не знаеше. Часовникът продължаваше да тиктака, но не можеше да намери нищо, с което да повдигне стъклото му. Накрая и времето престана да го интересува. Тъмнината го задушаваше, проникваше в тялото му през всички пори на кожата, смилаше психиката му. Владаш престана да моли за помощ. Сега проклинаше хората, обвиняваше ги в подлост. Слабостта му премина в омраза. Грабна тежък прът, решен да си послужи с него, за да набави храна. Няколко пъти се сблъска с идващи насреща му хора, които също умоляваха за храна. Продължи да върви, стискайки пръта. Най-после попадна на някого и силно го удари. Човекът извика, но Владаш не изпусна своята плячка — започна да го разпитва къде се намират в момента и как може да се намери храна. Изглежда, беше някакъв старец, който увисна в ръцете му безсилен, съборен от вика и страха. Владаш го пусна. Тъмнината не го лиши от присъщия на натурата му практицизъм: упорито продължи да върви, промъквайки се през неизменната чернота в търсене на помощ.

Не можеше да си позволи — това е недостойно за човека — да загуби живота си по този начин. Отново закрепця, рисувайки положението си, молейки за помощ, убеждавайки онези, които трябваше да го чуват скрити зад своите стени, врати, прозорци. Но те сигурно нямаха сили или смелост да му отговорят. Когато стигнеше до някой ъгъл, завиваше винаги наляво, за да не се отдалечи прекалено от блока, в който живееше. Може би, без да си дава сметка, обикаля едни и същи улици, кой знае дали не беше минал покрай своята врата. Изтощен, гладен и жаден започна да си говори на глас, като от време

на време надаваше вик за помощ. Още веднъж седна на бордюра и наостри уши. Вятърът блъскаше рамките на прозорците в изоставените домове, от различни посоки идваха разнообразни шумове: ниски и високи звуци, скърцане, грохот, стържене, вой на животни или хора — гладни затворници на мрака. Направи с ръката си тръба и я залепи за ухото си. Ясно чу приближаващи се стъпки. Извика за помощ и млъкна, превръщайки се целия в слух. Отдалеч чу мъжки глас:

— Почакайте, сега ще ви помогна.

Владаш поблагодари и обясни, че не бива да се страхува от него, нужна му е само малко храна и би искал да разбере как да намери дома си. Продължаваше да говори, когато усети някой да го докосва. Изправи се и започна да умолява непознатия да не го изоставя. Човекът носеше тежка торба и дишаше уморено. Помоли Владаш да му помогне, трябва да подкрепи торбата отзад, а той ще върви напред. Владаш сдържаше стенанията си — ранените ръце го заболяха още повече от тежестта. Говореше непрекъснато, обяснявайки какво му се беше случило — всичко от самото начало. Човекът отговаряше едностранно и продължаваше да върви доста бързо. Владаш млъкна, тъй като почувства нещо странно, което не може да си обясни. С мъка догонваше крачката на своя спътник, който с неимоверна сигурност завиваше по кръстовищата. В съзнанието му се мярна подозрение. Кой знае, може би човекът вижда, може би за другите светлината се е върнала?

Зададе въпрос:

— Много сигурно пристъпвате, дали... може би вече се вижда?

Мъжът известно време мълча.

— Не, не виждам, аз съм сляп.

Владаш попита пак, като заекваше:

— Преди... също ли?

— Също — отговори той, — сляп съм по рождение. Отиваме точно към Института за слепи. Там живея.

Обхвана го парадоксално чувство на удивление. Този човек познаваше улиците, говореше, с обикновен глас, в който нямаше отчаянието, с което той, Владаш, беше успял да свикне. Сега и двамата се намираха в същия мрак, но за слепеца — беше му казал, че се казва Вашко — светът на тъмнината беше обичаен свят, който се състои от

звуци, аромати и допир. Беше излязъл за храна и Владаш му беше нужен за помощник при пренасянето на торбата.

Слепецът му разказа как са спасявали хора, които се бяха загубили в града, как вече са довели няколко души, но им липсва достатъчно храна и не могат да помогнат на други. Тъмнината продължава и нищо не предвещава, че скоро ще приключи. Скоро хиляди хора ще започнат да умират от глад и изтощение и нищо повече не може да се направи.

Най-после стигнаха до Института за слепи. Владаш се остави да го преведат през различни стаи, стигна до някакво място, където го поставиха да седна на стол. Чувстваше се като дете, което е било застрашено от някаква опасност, но възрастните са го спасили и сега си седи сигурен и спокоен. Изпи чаша мляко и парче хляб, което му пъкнаха в ръцете. Той обаче не преставаше да мисли за своите приятели, които, гладни, сигурно скачат при всеки звук в очакване да се върне. Помоли да му позволят да поговори с Вашко — своя спасител. Подновяваше молбите си да помогнат и на неговите съседи, затворени без помощ вкъщи, но отговорът беше все един и същ. Убеждаваха го, че и други също се нуждаят от помощ, а те не са в състояние да се заемат с всички. Владаш не можеше да изостави мисълта за децата. Молеше да му покажат пътя — и той сам ще стигаме до тях. Стана, за да тръгне, спъна се в нещо и падна. Тогава каза на Вашко, че в жилището си има вана, пълна с вода. Те обаче не му повярваха. Въпреки това донесоха два големи пластмасови съда и Вашко придружи Владаш на улицата. Завързаха се с въже, за да се движат един след друг и да преминават по лесно препятствията. Вашко каза, че Институтът на слепите е на пет преки от жилището му. Роден е в този квартал, така че го познава много добре. Владаш, завързан за своя водач, сега се опасяваше от тези, които можеха да дадат помощ — наистина ли са сигурни? Вашко избираше най-добрите места за преминаване, назоваваше улицата, по която се движеха, променяше посоката, когато чуеше подозрителен звук и яростни викове:

— Трябва да е тук.

Владаш пристъпи няколко крачки, и опипвайки наоколо, позна издатината върху вратата на своята къща. Вашко му прошепна да си събуят обувките, за да не вдигат излишен шум. Влязоха. Владаш тръгна напред, вземайки по две стъпала наведнъж. Когато стигнаха

третия етаж, се насочиха към вратата на съседите. Почука тихичко, след това малко по-силно, но никой не отговори. Трябваше да са в апартамента на Владаш, който им беше оставил ключа, за да имат вода. Явно бяха чули нещо, защото някой попита:

— Кой е?

— Аз съм, Владаш, отворете ми.

Чу викове на радост и недоверие, след което вратата се отвори и се хвърлиха в обятията му.

— Ето ме. Как сте? Срещнах един приятел, той ме спаси, познава пътя.

Не им каза, че този приятел е слепец. Самата дума будеше мисъл за нещастие. Жената и децата, сега отслабнали и тъжни, го наобиколиха, докосвайки го с рамене, а съседът заразправя какво са преживели, как са пили само вода, че вече не вярвали във връщането на своя приятел Владаш. Той им разказа за Института на слепите и добави, че всички трябва да отидат там. Напълниха двата съда с вода. Вашко навърза всички с въжето. Помогна им да намерят необходимите им вещи, за да ги вземат. Събуха обувката си и в редица, хванати за ръце. Тръгнаха към стълбите. Крачеха прекалено бързо, за да не вдигат шум.

На партера, точно до входа, някой извика:

— Кой сте? Имате ли нещо?

Никой не отговори. Вашко побутна всички към изхода. Чуха, че притежателят на гласа тръгна към тях, но вече бяха на улицата и вървяха в редица. Трудно щеше да ги стигне. Продължаваха да вървят без обуца, за да не губят време за обуване. Скоро усетиха болки в стъпалата, които непрекъснато откриваха неравностите в паважа. Връщането им отне повече време заради децата, а и защото спираха, щом чуеха някакъв шум. В Института пристигнаха, уморени като войници след тежък бой с врага. Сега на тези войници беше разрешено да си починат.

Вашко им даде мляко с овесени питки и тръгна да се посъветва с приятелите си какво да правят, ако положението не се промени. Друг слепец им посочи място за спане. Сега не им беше трудно да заспят, но сънят им беше кратък — Вашко ги събуди, казвайки им, че е три часът сутринта, че е решил да напуснат Института — всички ще се скрият в една ферма, която принадлежи на слепите и се намира на няколко

километра вън от града. Това е необходимо, защото запасите храна се свършват и няма начин да се попълнят, без да се натъкнат на опасност. Далеч е, но ще използват железопътните релси, които минават на няколко преки от Института. Трябва да идат с него до главната зала и да чакат инструкцията за преместването.

Залата, изглежда, беше голяма, тъй като гласовете се отразяваха от стените със слабо ехтене. Вашко, сигурно старши сред останалите слепи, а може би и техен началник, взе думата. Каза, че ако искат да оцелеят, трябва да се държат преди всичко разумно. След това се обърна към своите незрящи колеги, напомняйки им, че мракът, който се е превърнал в нещастие за другите хора, в техния живот не е нищо ново, трудността е само в това, че не може да се получи топлина за приготвяне на храната, така че по-голямата част от продуктите е негодна за употреба. При тях се намират единадесет души, доведени от улицата, и заедно с обитателите на Института за слепи са двадесет и трима души. Храната, разпределяна строго в минимални количества, ще стигне за шест или седем дни. Ще бъде рисковано да се очаква, че за това време животът ще се върне в нормите си, а освен това всеки момент трябва да се съобразяват с опасността от нападение и кражби от страна на изгладнелите хора в града. В тяхната ферма би трябвало да се намират общо десет души. Тъй като там са отглеждани зеленчуци дори за продан, има запаси, а и питейна вода. Това ще им позволи да изхранят хората, като, естествено, се внимава храната да остане за по-дълго време. Вашко добави, че възможността да се оцелее при доста скромното хранене за период от трийсет до четирийсет дни в общи линии съществува, но не без известни щети за организма. Необходимо е сътрудничество и подчинение на задължителни за това време принципи. Трябва да се помни, че от момента на напускането на института трябва да се пази мълчание и да не се отговаря на гласове отвън, независимо какво представляват. Възрастните трябва да помогнат да се носят кутиите с овесени ядки, сироп и други сухи продукти, които се намират в сградата. Веднага след това слепците започнаха да опаковат и да делят храната.

Никой не се възпротиви на заповедите на Вашко. Слепите разделяха торби, куфари и пакети, докато Вашко и другите останаха по местата си и чакаха. Не можеха да направят нищо друго, защото с движенията си биха попречили на работещите. Действията на слепите

се придружаваха от издавани на висок глас заповеди. Седящите, въпреки че много се стараеха, не успяха да разберат и да повярват, че тези, които сега работят, са поставени в същия мрак, както и те. Как може да се свикне с пустотата, как да се научиш да се ориентираш в пространството? В такива условия е трудно дори да се облечеш, не можеш да направиш две крачки, без да се блъснеш в нещо, освен ако си имал късмет по пътя ти да няма нищо. Сега всички живеяха в същия черен, опасен свят. Владаш си спомни своите случайни срещи с хората с черни очила и бели бастуни. Винаги вървяха изправени и „гледаха“ право пред себе си. Наистина през целия си живот им беше отделил само няколко кратки минути, когато беше помислял за някого от тях със съчувствие. О, ако тогава можеше да знае, че тези различни същества, също създадени от кости, тяло и мисъл, ще станат чудотворци, спасители на онези, чиито очи сега са също безполезни, както техните собствени — винаги. Разделиха се на четири групи и се свързаха с въжета като алпинисти. Слепците знаеха пътя. Най-трудно все пак ще бъде преминаването през няколко улици и достигането на железопътната линия. Наредено беше да се движат в абсолютна тишина. Владаш се оказа в последната група, носеше малко вързопче. Когато излязоха, усетиха външния студ. Започнаха да местят крака, потегляйки в своя сляп поход. Сега, когато имаха водачи, тъмнината беше тяхна защита. Когато усетим, че животът ни е застрашен, се обличаме в твърдата броня на егоизма. Анонимните викове и молби, идващи от мрака, бяха само информация, че там, откъдето идват, има пречка, която трябва отдалеч да се заобиколи. Хората, носещи храна, се дърпаха от хората, умоляващи за късче хляб, което би ги спасило.

Вятърът непрестанно носеше отчаяни вопли, а странните корабкрушенци, водени от слепите си пазители, не спираха жестокия си бяг. Когато усетиха под краката си отправените към безкрайната тъмнина твърди стоманени релси, въздъхнаха облекчено. Трябва да се пресече само шосето, по което можеше да има човешки „прегради“, а след това оставаше само да се вдигат по-високо краката. Този етап обаче се оказа мъчителен: трябваше добре да пресмятат крачките си, за да не се препъват в траверсите. На Владаш му се стори, че са минали много часове, но си даваше сметка, че се заблуждава. Внезапно спряха. Вашко се доближаваше до всяка група и съобщаваше, че на релсите има локомотив, а може и да е цял влак. Тръгна сам да провери.

Останалите седнаха, жадни за почивка. Най-после си предадоха шепнешком от уста на уста съобщението, че отново могат да потеглят. Трябваше да заобиколят вагоните. От единия от тях се чуваше шум. Минаха наблизко с разтуптени сърца, ушите им почти остъргаха дървената каросерия на вагона. Там имаше човек или животно — някакво умиращо създание. Оставиха гласа зад себе си, местейки протрити стъпала в нескончаемия ход все напред. Владаш си спомни дългия марш по време на военната си служба. Тогава слънцето жареше, ротата едва мъкнеше болните крака; струваше им се, че това мъчение никога няма да свърши. Колко сега Владаш, с качулката на осъден, завиждаше на онзи изтощен Владаш. Тъмнината сякаш откъсваше от живота цялото му тяло от главата до петите.

Учуди се когато, движейки се след въжето, внезапно чу скърцането на пясък. Без да знае защо, реши с абсолютна увереност, че се намира на село. По какъв начин слепците бяха намерили мястото? Може би са се ръководили от обонянието, може би дърветата за тях ухаят, както за нас пресният зрял лимон? Пое дълбоко в дробовете си въздух. Знаеше откъде идва тази миризма, да, това е евкалипт. Представи си евкалиптови дървета, израснали в редици покрай пътя, по който вървяха в момента. Стигнаха до целта. Много беше трудно да се свикне с промяната в околната среда, когато не виждаш нищо. Позволено им беше вече да говорят и всички едновременно започнаха да задават въпроси, но не получаваха отговор на всичко. В къщата имаше осем слепи и няколко работници. Вашко им каза, че могат да си починат, но те вече бяха седнали или легнали на земята.

Владаш се намести до съседите си. Някои от пристигналите вече спяха върху голата земя. От дълбините на мрака се носеха приглушени ридания, а друг глас идваше като че ли от първия етаж. Изглежда, борбата да не загинат от глад е свършила. Слепите донесоха студена супа, в която се усещаха мед и овесени ядки. Вашко с мъка овладяваше движенията им, за да не се повалят един върху друг. А какво ли става с тези, които са останали в града? Какво става с болните в болниците? А с децата? С онези — най-малките, пеленачетата? Никой не знаеше и не искаше да знае. Големите беди винаги поразяват по-малко от дребните нещастия, които ни засягат пряко. Бегълците трябваше да „затварят очи пред вида“ на ужасяващите сцени, на смъртта и разрухата, които бяха оставили зад гърба си. Бяха се затворили в себе си, а техните

представи можеха да бъдат само предположения, които нямаха кой знае колко общо с действителността. Владаш обикаляше най-напред своето жилище, където познаваше добре мебелите и предметите, които беше докосвал, след това вървя по познатите му улици и напипваше запомнени ръбове и издатини по стените... но в новата среда пръстите му влизаха в контакт с нови предмети и те не можеха да му дадат информация за цялото. Вашко и другите слепци се събраха, за да определят задължителните норми на живот. Беше ясно, че спасените трябва колкото е възможно по-скоро да придобият уменията, които притежаваха незрящите. В лехите растяха моркови и домати. В градината дозряваха зеленчуците, които можеха вече да се използват. Трябваше да се определят порциите храна — естествено, малко поголеми за децата. Някои изразиха съмнения дали бобовите растения могат да растат на тъмно. Човекът, който се занимаваше с животните, каза, че през всичкото време е хранил птиците, но от първия ден на тъмнината кокошките не бяха снесли нито едно яйце. Козите не бяха вързани и никой не знаеше дали са живи. Всеки от оцелелите имаше за задача да участва в общата работа, дори да имаше повече неприятности за водещите го слепи, отколкото полза.

Когато Владаш се отърва от чувството за грозяща го опасност, започна да се замисля за своите реакции в мрака. Когато говореше, не търсеше погледа на събеседника, а и нищо не можеше да му помогне, за да се аргументира: нито лекото свъсване на веждите, нито поклащането на главата. Освен това никога не беше сигурен дали го чуват. А когато, произнасяйки думите, престана да си служи с мимика, разбра защо преди лицата на слепите го ужасяваха с безизразността си, с липсата на експресивност. Разговорите на „зрящите“ ставаха необичайно неестествени — ако някой не получи моментален отговор, имаше чувството, че думите му не са стигнали до онзи, към когото бяха отправени.

Бяха положени грижи и за спането: всички трябваше да се настанят в обща барака — всеки получи сламена постелка, покрита с грубо платно. Регулиран беше и въпросът с използването на малкото тоалетни. Накрая Вашко каза, че е десет часа вечерта и трябва да идат да спят. Всеки сляп трябваше да се грижи за малка група хора, към които се обръщаше по име и които водеше в редица. Но и в това

положение всеки се блъскаше в нещо. Когато събраните чуха шегата на тази тема, неочаквано гръмна общ смях.

Владаш знаеше, че трябва да остане на мястото си, докато не дойде слепият, който има грижа за неговата група. Не искаше да събуди никого, затова само прошепна името на Вашко и зачака. Не можеше да разбере как ще свикне с този свят на пустота, в който предметите се материализираха под стъпалата и пръстите му. Освен това му оставаше паметта — например позна отвора, който вчера беше напилал, и издатината, която преди беше докоснал. Но когато ръцете и стъпалата се учеха на новото пространство, трябваше да си помага със слуха, а понякога викаше за помощ и чакаше да използва уменията на истинските синове на нощта. Започна шестият ден без светлина. Температурата падна, но за този сезон това не беше никак чудно. Слънчевите лъчи по някакъв начин, изглежда, се промъкват през атмосферата. Явлението не би трябвало да има космически характер. Някой цитира откъс от Библията за края на света. Владаш се опитваше да намери по-научно обяснение. Понякога някой се изкачваше на високата площадка и се оглеждаше във всички посоки. Понякога се разнасяше радостен вик, че се виждат по-ясни силуети. Тогава хората се забързваха с изпънати ръце към стълбите и, подпирайки се по стените, питаха:

— Къде са? Видяхте ли нещо?

Тъй като това се случваше често, радостта намаляваше. Мракът обаче продължаваше да е все същият. Понякога във фермата избухваха спреквания и недоразумения, но слепите винаги намираха начин да загладят конфликта. Владаш забеляза, че различава по тона на гласа незрящите. Това го учудваше, още повече че всъщност не беше виждал никого.

Спасените, когато съобщаваха нещо или изказваха някакво желание, го правеха с горчив тон, а когато се опитваха да кажат нещо весело, никога не успяваха да завършат израза си по същия начин — тъмнината скриваше усмивката и израза на очите им. Тези наглед незначителни подробности придаваха на думите истинското им значение, което, сега, в тъмнината изчезваше. Другояче бяха оцветени гласовете на слепите. В гласа на Вашко долавяше своеобразна увереност в себе си, убеждение, че това, което прави, е правилно, че го прави по-добре от другите и е доволен от този факт.

Същите тези хора с бели бастуни и с тъмни очила, които понякога плахо питаха кой е номерът на идващия автобус или молеха да ги преведат през улицата, или изследваха внимателно пътя си, будейки съжалителните погледи на минувачите — сега бяха бързи и точни. Като магьосници, чиито ръце извършваха невъзможни за другите действия. Сега те, внимателно водейки под ръка своите незрящи, отговаряйки на техните въпроси, изплащаха дълга си за направена им някога услуга. И също изпитваха радост от акта на милосърдието. Бяха търпеливи, когато техните протезета правеха грешки или не можеха нещо да разберат. Тяхното нещастие, на слепите, сега беше участ на всички хора по света. Някои дори забравяха, че оцелелите, разказващи им за своя живот сред багри и светлина преди месец, сега са безпомощни малки деца. Липсваше работна ръка, за да се задоволят нуждите на сляпата група. Водачите нямаха много време за почивка. Въпреки това, когато поднасяха последното ястие, свиреха на цигулка и пееха. Владаш забеляза, че го правеха с радост и ентусиазъм, въпреки че нямаше повод за това. Понякога му се струваше, че всички освен него виждат. Тези хора с черни очила и бели бастуни колко ли унижение е трябвало да понесат, приемайки капката милост и повърхностно, неискрено съчувствие. Сега беше дошъл техният ден.

Когато човек не може да преодолее трудно положение, трябва да се пригоди към него и да се държи — в противен случай загива. Владаш забеляза, че децата по-бързо се приспособяват към новите условия, отколкото възрастните. Например децата на неговите съседни отначало се страхуваха, но присъствието на връстници ги караше да предприемат пътешествия, които родителите не можеха да контролират. Майката искаше да продължават да седят до нея, казваше им, че не бива да се отдалечават. Случваше се да ги набие, ако не я слушат, и тогава отвсякъде идваха гласове, които се опитваха да уталожат гнева ѝ или да успокоят малчуганите.

Накрая Владаш се чудеше как хората бяха успели да свикнат с рутината на деня в тъмнината; отиване до санитарните възли, отиването до реката, за да се измият, часове за хранене, което ставаше все по-безвкусно — ядяха увехнали или поразвалени домати и краставици, мляко, овесени питки, сироп, без да усещат вкуса им. Някои се молеха на глас, очаквайки чудо. Молитвите даваха малко

надежда, осигуряваха спокойствие на духа и бяха един от начините да се издържи.

Когато не виждаш нищо пред себе си, е трудно да прогониш блуждаещите мисли при бездействие. Така че хората се заемаха с работа — тогава мислите ръководеха движенията на пръстите, които диреха умората на деня, за да понесат този абсурден живот, който можеше да продължи вечно. И отново несигурността ни потискаше повече от тъмнината: дори ако всичко стане нормално, няма ли да умрат от изтощение? Вашко нямаше много време за разговори с Владаш. Когато обаче се случеше да поговорят, слепият винаги говореше със загриженост за бъдещето, но не го правеше с такова отчаяние, като Владаш. Дватама бяха в едно и също положение, но всеки се държеше по различен начин. Вашко беше сляп по рождение и не разбираше какво значи да изгубиш зрението си. Владаш обратно, не можеше да разбере психиката на човек, който никога не е виждал. Няколкото основни умения, които беше усвоил от слепите, не го доближаваха до тях. Те си служеха с различните предмети и когато беше нужно, успяваха да направят нови. Той пък се подчиняваше на дневния режим, наложен му от слепите, но не живееше със страх от очакването на мига, когато храната ще липсва. На шестнайсетия ден Вашко отведе Владаш встрани. Каза му, че са на привършване продуктите, които могат да се консумират студени. Хората стават все по-раздразнителни и няма да е добре да бъдат уведомени за това. „Онзи ден един от оцелелите, младо момче, излезе от сградата без определена цел — скоро след това бе намерен да лежи в една яма. Хората започват да се карат помежду си, а след това е трудно да бъдат успокоени. Повечето са на ръба на психическа криза и още малко ще избухне масова истерия.“

През първите часове на осемнайсетия ден в главната зала, където се намираше общата спалня, се разнесоха радостни викове. Някой не можел да заспи, защото усещал някаква странна промяна. Излязъл навън и застанал на площадката отпред. На линията на хоризонта съзрял червено кълбо. Слънцето. Всички хукнаха като се препъваха и събаряха един друг, гледаха, обхванати от огромна общо преживявана радост. Застинаха. Чакаха повече светлина. Вашко ходеше от човек на човек и питаше дали наистина виждат нещо, дали не са се подали отново на илюзия. Някой си спомни, че всъщност може да се драсне

кибрит. След няколко опита се появи бледо пламъче, което наистина не даваше топлина, но се виждаше. Взираха се в него, сякаш участвайки в необикновено, необяснимо чудо. Светлината ставаше все по-ярка и се появяваше така бавно, както когато изчезваше. Това беше ден на обща радост. Вашко дори увеличи дажбите — нали всичко ставаше отново нормално. Слънцето се издигаше за своята обикновена ежедневна разходка. В четири следобед можеше вече от разстояние четири метра да се види човек или предмет. Но когато Слънцето залезе, отново падна непроницаем мрак. Бежанците запалиха огън: той бавно поглъщаше сухото дърво, пламъците бяха колебливи и някак прозрачни. Гаснеше често и тогава го засилваха с късчета хартия и със собствения си дъх, за да задържат този блед източник на топлина и светлина — обещание за живот. До полунощ беше трудно да ги накарат да идат да спят, докато най-последно чуха как Вашко категорично настоя да го сторят. Тази нощ обаче спаха само децата. Онези, които имаха кибрит, от време на време го палеха и се смееха над самите себе си, сякаш бяха открили философския камък на живота и щастието. В пет и половина сутринта всички бяха вече на двора и се взираха в черното небе. Очакваха ли да зърнат всички багри на света? Копнееха ли да открият в разтварящия се хоризонт как изплават планините и облаците? Как растат дърветата? Как пърхат пеперудите? Първият човек почитал своя огън и се кланял на Даващия Живот. А те, беглеци от града на тъмнината, осъдени пред стената на смъртта, чакаха помилване.

Слънцето светеше по-силно: привикналите с мрака очи сега се притваряха. Слепите протягаха длани към носещите топлина лъчи и се въртяха в кръг, за да ги усетят с тялото си. Владаш не можеше да обясни по-късно какво са преживявали в този момент. Какво представляват думите, как може да се опише животът, който се връща към живот? Хората се смееха и се прегръщаха, познавайки се отново. Бежанците плачеха — очите им, отвикнали от светлината, ставаха още по-червени. По обяд пламъците на огъня вече пареха. За пръв път ядоха гореща, варена храна. През останалата част от деня никой не работи. Оцелелите се опиваха от светлината, оглеждайки се на всички страни, опознавайки местата, по които се бяха движили в мрака — как различно и странно им изглеждаше всичко.

А градът? Какво е станало с хората в града? Който имаше роднини там, престана да се усмихва. Колко ли са умрели? Кой ли е в нужда? Владаш каза, че на следващия ден ще иде до града и ще провери положението. Други му предложиха своята компания. Реши се да отидат трима мъже.

Тази нощ Владаш спа много лошо. Сега беше дошла реакцията от смяната на начина на живот. Ръцете му трепереха и се страхуваше — но не можеше да обясни страха си. Ще се върне в града, ще започне нов живот... Работа, приятели, жени... Не... всички ценности, всичко, което беше ценил по-рано, беше потънало в мрака. Не... вече не беше същият човек. През полуотворената врата се процеждаше мигащата светлина на лампата, оставена, за да могат хората да спят спокойно, като знак, че няма опасност. Какви сме ние? Каква е нашата стойност? Към какво се стремим? Паметта връщаше преживените мигове: лая на кучетата, падналия човек, стенещия, когото, изглежда, нещо го болеше, собствената длан, стиснала пръта, Вашко, който го води по улицата, лицето на шефа пред прозореца, спомени от детството. Накрая сънят го надви — тежък, пълен с кошмари.

Тръгнаха при изгрев слънце по пътя, определен от релсите. Единият му приятел беше мъж със среден ръст, женен, бездетен. Жена му остана във фермата. Другият на възрастта на Владаш, имаше братя и сестри — живееха в другия край на града. Беше го спасил слепец, докато търсел пътя за дома си. В началото вървяха и разговаряха, но пришпорвани от нетърпение, напънаха всичките си вече поизчерпани сили в бърз ход. Първите къщи край линията изглеждаха нормално. Зад завоя се показва градът. Преминаха първите мостове и се озоваха на главната улица, след което свиха по една от по-малките пресечки. Улицата също изглеждаше спокойна, като че ли нищо не беше се случило: от едната и от другата страна вървяха хора — може би по-бавно от обикновено. На прага на една къща няколко души носеха към един камион тяло, покрито с обикновен плат. Придружаващите ги плачеха. Премина зелена военна кола. В това време високоговорителят предаваше съобщение на правителството. Декрет за извънредно положение. Посегналите на чужда собственост ще бъдат разстрелвани. Правителството реквизира всички магазини с хранителни стоки, които ще се разпределят според нуждите на населението. Всички транспортни средства остават на разположение на властите. Всеки,

който установи в някоя сграда, или на друго място лоша миризма, е задължен да уведоми полицията, за да се разбере дали няма починали лица. Мъртвите ще се погребват в общи гробове.

Владаш не искаше да се връща вкъщи. Спомни си гласовете зад полуотворените врати, когато, събул обувката си, бягаше, оставяйки хората на милостта на съдбата. Трябваше да телефонира, ако усети някъде неприятна миризма. Беше видял вече толкова неща и не искаше да остава по-дълго в града. Младият му спътник говореше с един офицер и след малко каза, че иска да иде при семейството си. Сбогуваха се сърдечно, но дори не помислиха да си разменят адресите. Другият вече искаше да се връща във фермата, но Владаш трябваше да разбере какво е станало със сестра му и зет му. Попита дали има телефони и разбра, че работят само някои автомати. Набра номера. След доста време чу глас в слушалката. Живи бяха. В къщата им починали само четири души. Владаш набързо им разказа как се е спасил и запита дали им е нужен. Отговориха му, че нямат нужда — имат храна и са по-добре от други. Всички разговаряха — непознати си разказваха преживявания от изминалите дни. Най-много бяха пострадали децата и болните. Обстоятелствата около тяхната смърт бяха ужасяващи. С помощта на военните бяха създадени обществени комисии, които се заемаха с болните, с погребването на мъртвите и с възстановяването на реда. Владаш и приятелят му не искаха да знаят повече нищо. Минаха по още няколко улици и изядоха оскъдната храна, която носеха. Чувстваха се уморени, болни и психически смазани, след всичко, което видяха и чуха. Колко неща са ставали противно на логиката и природните закони. Връщаха се по релсите. Владаш гледаше небето, по което се носеха леки облаци, зелените клони на дърветата, слабо полюшвани от вятъра, птиците, пърхащи сред младите храсти. Как са оцелели в тъмата? Мислеше и движеше механично крака. Науката и знанието не значеха вече нищо за него. Сега изпосталели учени отново включват компютрите си и насочват телеобективите — духовници се позовават на Божата воля, политици редактират декрети, майки оплакват децата си, останали в мрака.

Двама изтощени мъже вървят по релсовия път. Може би вестите, които носят, са по-добри, отколкото е трябвало да се очаква. Човекът е оцелял. И те са оцелели в света на слепците. Владаш и неговият другар се връщат, потиснати и обеднели, но скрито във всеки от двамата

цъфти радостта, че живее. За какво са всички разсъждения — ето я тайната сила на природата, която възвръща телата им: кръвта кръжи в жилите, движат се мускулите, расте желанието за любов, радост, дейност. Отдалеч са дребни, почти невидими всред обграждащите ги стоманени линии. Тласкани от силата и инерцията на първоначалното, те се връщат към ежедневието.

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве
40,41,42,43/1991 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.